

Masarykova univerzita
Ekonomicko-správní fakulta
Studijní obor: Veřejná Ekonomika

LOGROLLING – TEORIE A PRAXE V ČR

Logrolling – Theoretical and practical aspects in Czech Republic

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Jiří Špalek, Ph.D.

Autor:
Ondřej Walter

Brno, červenec 2008

2 Logrolling

2.1.1 Úvod

Slovo logrolling můžeme chápat jako výměnu podpory či laskavostí, zvláště mezi politiky za účelem prosazení svých zájmů a to vzájemným hlasováním ve prospěch všech zúčastněných aktérů³². Často se také setkáváme v této oblasti s pojmem vote trading, který lze na rozdíl od logrollingu do češtiny lze snadno přeložit jako obchod s hlasy.

Některá literatura³³ používá oba tyto pojmy ve stejném významu, jiná³⁴ vychází z rozlišení významu těchto dvou pojmů, konkrétně logrolling považuje za stvrzování dohod, které jdou dále k souhrnnému návrhu zákonů a vote trading definuje jako stvrzování dohod, které jsou pak dále hlasovány samostatně.

Oba tyto výrazy bývají obvykle chápány pejorativně. S tím také souvisí, že nejčastějším slovem, které se lidem vybaví při vyslovení pojmu logrolling je intrika, případně nějaká „nečistá“ machinace. Buchanan a Tullock³⁵ však vyslovili názor, že logrolling může být společensky žádoucí a to z důvodu, že umožňuje vyjádření intenzity preferencí. Tvrdí, že hlasující může zvýšit svůj užitek, pokud bude pro rozhodnutí, které je v rozporu s jeho preferencemi, ale je v oblasti, která je na okraji jeho zájmu, výměnou za rozhodnutí v jeho prospěch v oblasti, která ho zajímá podstatně více. Ve zkratce by se tedy dalo říci, že vzájemné vyjednávání mezi hlasujícími může být vzájemně výhodné, hlavně pokud se týká implicitního logrollingu, který je zmíněn níže.

Logrolling se sebou přináší pochopitelně také externality to jak negativní, tak i pozitivní. Přestože logrolling nevyklučuje Arrowův paradox jak si myslel James Coleman³⁶, může napomáhat paretoovsky efektivnímu zlepšení.

³² BERNHOLZ 1973

³³ BUCHANAN, TULLOCK 1962

³⁴ KOFORD 1982

³⁵ BUCHANAN, TULLOCK 1962

³⁶ COLEMAN 1966

Můžeme se také setkat s pojmy implicitního a explicitního logrollingu. Implicitní logrolling můžeme definovat jako typ voličského logrollingu, ve kterém jsou dvě (nebo více) separátních politik či programů sjednoceny v jeden balík a ten je pak dále projednáván.³⁷ Tento typ logrollingu je běžně používán zákonodárci. Ti pomocí něj hlasují pro svůj program, přičemž mohou být proti ostatním částem společně prezentovaného návrhu, ale v zájmu zajištění toho, aby prošla „jejich“ část, jsou ochotni hlasovat pro souhrn návrhů jako celek. Při implicitním logrollingu tedy nemohou hlasovat pouze pro „svoji“ část, ale jen pro balík jako celek.

Naopak při explicitním logrollingu každý z zúčastněných hlasujících hlasuje pro všechny programy, či politiky samostatně.³⁸ Při tomto typu logrollingu pochopitelně není dosahováno takové efektivity rozhodování³⁹, jako v případě logrollingu implicitního, nicméně si musíme uvědomit, že hlasující mají alespoň možnost zvýšit si oblíbenost mezi svými voliči.

V praxi se často setkáváme s logrollingem sekvenčním. Sekvenční zde znamená, že se zabývá více než jednou alternativou současně. To lze vysvětlit. Pokud hledáme partnerskou skupinu, s jejíž pomocí chceme prosadit svůj návrh a zároveň jim pomoci prosadit návrh jejich, tak nezkoumáme vždy jen jednoho potenciálního partnera, ale vybíráme si současně na základě námi stanovených kritérií z většího množství.

V literatuře se často objevuje pojem „pork-barrel“ logrolling. Jedná se o specifickou formu explicitního logrollingu, která spočívá v tom, že výsledný balík, který jde na schválení je velmi rozsáhlý a sestává z velkého množství menších často velmi rozdílných projektů. Hlavním rozdílem je, že za explicitní logrolling můžeme označit kupříkladu tři návrhy jdoucí v jednom balíku ke schválení, jako „pork-barrel“ označíme soustavu čítající alespoň desítku návrhů. Steins⁴⁰ považuje tuto formu logrollingu za dokonalou, má tím na mysli primárně její schopnost „pronést“ v podstatě jakýkoliv projekt, protože má podle něj velkou šanci se v množství ostatních projektů „ztratit“ a být schválen, i když může nést velké externí náklady na určité skupiny.

³⁷ BERNHOLZ 1973

³⁸ BERNHOLZ 1973

³⁹ Myšleno jako rychlost rozhodování s tím spojené náklady.

⁴⁰ STEIN 1994

2.1.2 Historie logrollingu

S první analýzou logrollingu přichází v roce 1959 Tullock⁴¹, zjišťuje, že logrolling vede k sociálně neefektivním politikám a také to, že efektivita prováděných politik je tím větší, čím větší majorita je potřebná k jejich prosazení. Upozorňuje také na nestabilitu logrollingu. Je následován Downsem⁴² v roce 1961, který tvrdí, že sociální neefektivnost logrollingu není následkem principu většiny. Roku 1962 přichází reakce Tullocka⁴³, který prokazuje, že logrolling může být sociálně efektivním, jelikož dovoluje zákonodárcům vyjádřit rozdílné intenzity preferencí. Ve své práci poukazují na možnost obchodování s hlasy mezi jednotlivými zákonodárci, což podle nich může vést k efektivnosti. Podle Kofforda,⁴⁴ legislativní uspořádání USA pomáhá stabilnímu a efektivnímu obchodu s hlasy. Také zastává názor, že logrolling je efektivní, protože všechny státy si chtějí zlepšit své postavení. Tzn. spolupráce s ostatními státy jim k zlepšení napomáhá a proto je logrolling efektivní. Baron ve svém díle z roku 1991,⁴⁵ za použití nekooperativní teorie her studuje přizpůsobení distributivních legislativních programů za podmínek dokonalé informovanosti.

Dochází také ke zkoumání vlivu rozhodovacích pravidel na logrolling, kupříkladu Bernholz a jeho model „two issues, two alternatives“⁴⁶ ve které tvrdí, že logrolling je proveditelný pokud je k přijetí rozhodnutí vyžadováno 2/3 platných hlasů. Stratmann ve svém článku,⁴⁷ The effects of logrolling on congressional voting, poskytuje několik analýz logrollingu založených na empirických faktech, konkrétně se jedná o analýzy na základě zjištěných případů logrollingu v Kongresu USA z roku 1986. Shrnutí literatury týkající se logrollingu podává například Mueller.⁴⁸

⁴¹ TULLOCK 1959

⁴² DOWNS 1961

⁴³ TULLOCK 1961

⁴⁴ KOFFORD 1982

⁴⁵ BARON 1991

⁴⁶ BERNHOLZ 1973

⁴⁷ STRATMANN 1992

⁴⁸ MUELLER 1997

2.1.3 Jednoduchý algebraický logrollingový model⁴⁹

Tento jednoduchý logrollingový model vysvětluje efektivnost logrollingu na základě vyčíslení z užitku ze zformování koalice s ostatními stranami zúčastněnými hlasování. Jak ukazuje tabulka v závěru této podkapitoly, s rostoucím počtem členů vítězné koalice sice rostou náklady členů, nicméně jsou podstatně menší než jsou náklady ne-členů této koalice. Cílem všech zúčastněných je tedy být členem vítězné koalice. Nevýhodou tohoto modelu je, že předpokládá konkrétní hodnoty užitku u jednotlivých návrhů, což je v reálném světě ne vždy proveditelné.

Předpokládejme, že dochází k volbě ze tří témat A, B, C z nichž si vybíráme právě jedno. Tato situace může být vyjádřena za pomoci matice o jednom řádku a třech sloupcích, kde každý sloupec reprezentuje náš užitek z výběru příslušné možnosti. Jedinec má vždy situaci, která je pro něj optimální v našem případě je stanovena na [10, 10, 10]. Předpokládejme, že užitek poklesne pokud se aktuální (optimální) situace změní. Za podmínky, že onen pokles je homogenní v každém směru, můžeme vyjádřit ztrátu z nedosažení tohoto optima za pomoci rovnice:

$$L_A^2 = [A-10]^2 + [B-10]^2 + [C-10]^2$$

V tomto modelu, pokud bychom měli dostatečné množství lidí s rozdílnými body optima, byli bychom schopni vyjádřit za pomoci soustavy rovnic, podobných předchozí, jak se budou jednotlivci rozhodovat, když před ně budou předloženy jednotlivé návrhy.⁵⁰ Jak již bylo prokázáno v sférickém modelu logrollingu⁵¹, kromě určitých speciálních případů distribuce optima, výsledek za předpokladu jednoduchého hlasovacího pravidla bude bod, který je přibližně mediánem celého souboru.

V reálném světě jsou samozřejmě odlišné podmínky oproti tomuto teoretickému modelu. Systematické odchylky od sférického modelu, společně s vhodně strukturovanými rozmístěními optim jednotlivců, mohou vést k volebním cyklům, které silně podkopávají závěr, že v konečném důsledku dominují mediánové preference. V podmínkách skutečného

⁴⁹ TULLOCK 1970

⁵⁰ TULLOCK 1975.

⁵¹ CROMBEZ 1999

světa také sledujeme obvykle striktnější vymezení preferencí jednotlivých lidí, chápáno ve smyslu, že pokud existují dva projekty, například na vybudování přístavu buď ve městě A, nebo ve městě B, tak v případě předpokládaného kladného užitku z vybudování přístavu pro obyvatele města (větší zaměstnanost, více zboží k dispozici atd.) budou obyvatelé města A ze všech sil pro přístav ve svém městě a zároveň budou proti postavení přístavu ve městě B. Obyvatelé města B budou mít obdobné chování.

Můžeme to ilustrovat na následujícím modelu lišícím se od zmíněného sférického modelu logrollingu pouze v již zmíněných intenzivních preferencích voličů ke konkrétním otázkám. Mějme tříčlennou společnost, tématem je kompletní rekonstrukce kanalizace v jedné ze tří zamýšlených lokalit (A, B, C). Pan A (představitel města A) má osobní optimum v bodě (10, 0, 0). L_A vyjadřuje jeho ztrátu, kterou utrpí pokud bude vybrána jiná lokalita. Stejně jako v reálném světě jde mu hlavně o rekonstrukci kanalizace v jeho městě, mnohem více než o zabránění rekonstrukce kanalizace v ostatních městech, přestože ona rekonstrukce je placena z daní obyvatelstva všech měst. Preference pana A jsou dány prvním řádkem, preference obyvatel ostatních měst pak na řádcích následujících.

$$L_A^2 = 5(A-10)^2 + B^2 + C^2$$

$$L_B^2 = A^2 + 5(B-10)^2 + C^2$$

$$L_C^2 = A^2 + B^2 + 5(C-10)^2$$

Za předpokladu jednoduchého většinového hlasování bude každý pro svůj návrh a zároveň proti ostatním dvěma návrhům. Žádná z možností nebude vybrána, neboť skončí přehlasována dvě ku jedné. Zde si jednotlivci uvědomí potenciální přínos z vzájemné spolupráce. Pokud se dva z nich spojí a vzájemně podpoří své projekty, dosáhnou přínosu oba dva. Vyjednávací problémy jsou v tomto případě minimální, díky malému počtu zúčastněných, více o tomto problému pojednává „Theory of Games and Economic Behavior“.⁵² Takže, pokud došlo k dohodě mezi A a B, pak bude kanalizace stejnou měrou opravena v obou městech. Optimum obou členů vítězného týmu se změní na $(8^{1/3}, 8^{1/3}, 0)$. L_A a L_B budou nabývat hodnoty 9,1 což je lepší než v situaci bez jakékoliv dohody, kde by se jednalo o hodnotu 19,9. Na druhou stranu bude L_C rovno 27,2, důvodem je, že město C nebude mít opravenou kanalizaci a ještě ji za pomoci svých daní pomůže opravit zbývajícím dvěma městům. Zde se jedná o případ pouze teoretický, v realitě je logrollingové vyjednávání

⁵² MORGENSTERN 1980

podstatně složitější.

Podobný postup můžeme aplikovat na jakýkoliv počet dimenzí. Například za hypotetické situace pěti kanalizací a pěti měst by platilo:

$$L_A^2 = 5(A-10)^2 + B^2 + C^2 + D^2 + E^2$$

$$L_B^2 = A^2 + 5(B-10)^2 + C^2 + D^2 + E^2$$

$$L_C^2 = A^2 + B^2 + 5(C-10)^2 + D^2 + E^2$$

$$L_D^2 = A^2 + B^2 + C^2 + 5(D-10)^2 + E^2$$

$$L_E^2 = A^2 + B^2 + C^2 + D^2 + 5(E-10)^2$$

Za těchto podmínek může pochopitelně nastat více možností než v předešlém případě, jak nám ilustruje následující tabulka:

Tabulka 1 Jednoduchý algebraický logrollingový model

Velikost koalice	Výnos pro člena vítězné koalice	Náklady člena vítězné koalice	Náklady nečlena	Ex ante náklady
2	$8^{1/3}, 8^{1/3}, 0, 0, 0,$	9,1	27,2	19,9
3	$7^{1/7}, 7^{1/7}, 7^{1/7}, 0, 0,$	12,0	25,6	17,4
4	$6^{1/4}, 6^{1/4}, 6^{1/4}, 6^{1/4}, 0$	13,7	25,6	16,1
5	$5^{5/9}, 5^{5/9}, 5^{5/9}, 5^{5/9}, 5^{5/9}$	15,0	-	15,0
bez logrollingu	0,0,0,0,0	x	x	22,2

Zdroj:⁵³ upraveno autorem DP

⁵³ TULLOCK 1970

2.1.4 Logrollingová procedura s dvou-tématovým vyjednáváním⁵⁴

Tento logrollingový model popisuje celkem přesně jak probíhá logrollingový proces v reálném světě. Je zde zjednodušení ve formě pouze dvou zúčastněných stran, z nichž každá přichází s jedním návrhem. Vychází z principu, že jsem ochotni připustit ztrátu užitku v oblasti, která je námi méně preferovaná, za naopak získání užitku v oblasti, která je námi preferována více. K dohodě a vzájemnému podpoření svých návrhů zde tedy dojde za předpokladu, že akceptování návrhu druhé strany nám přinese menší snížení užitku, než je zvýšení, které získáme tím, že strana druhá akceptuje návrh náš. Pokud toto platí pro obě zúčastněné strany, pak může dojít k provedení logrollingu a ten bude navíc efektivním, protože došlo k navýšení užitku obou zúčastněných stran.

Pro začátek si představme logrollingovou situaci se dvěma skupinami, každá s jedním tématem k hlasování. Protože se jedná o jednoduchý modelový příklad, předpokládejme, že „ztráta“ v jednom tématu, kterému přiřazuje skupina menší důležitost nám vynahradí zisk v záležitosti druhé, které přiřazuje důležitost větší. Tento rozdíl v preferencích vyústí ve zvýšení celkového užitku pro obě zúčastněné skupiny.

Každé téma má své minimální a maximální hodnoty, které jsou považovány za známé a neměnné. Potenciální dohoda může u obou témat nabývat jakoukoliv hodnotu mezi minimem a maximem. Preference jednotlivých skupin na hlasovaná témata jsou vyjádřena za pomoci vah důležitosti, nabývajících reálných, nezáporných hodnot a jejich součet je roven 1.

Podle své definice přináší logrolling zúčastněným stranám vzájemné přínosy. Klíčem k identifikaci vzájemných přínosů je směnná sazba, která vlastně dovoluje logrollingu vzniknout.⁵⁵ Rozsah těchto směnných vazeb je stanoven za pomoci vah důležitosti pro jednotlivá témata a nazývá se „logrolling range“.⁵⁶ Tento rozsah existuje pokud obě strany získají ve více preferované záležitosti a ztratí naopak v jiné, méně preferované. Potvrzení principu logrollingového rozsahu poskytl Keeney.⁵⁷

⁵⁴ Tzv. 2-issue logrolling

⁵⁵ SHEA 1983

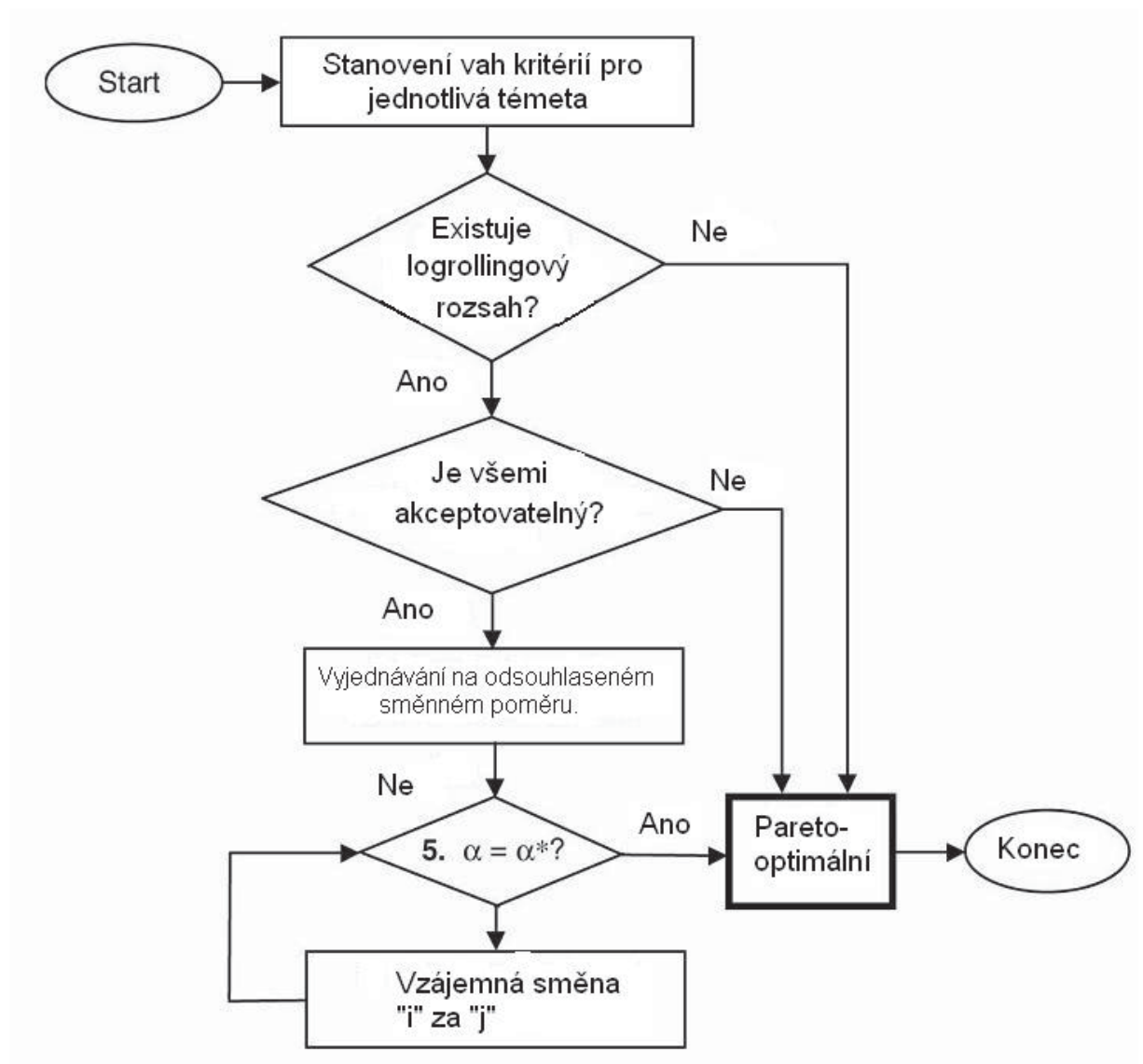
⁵⁶ Volně přeloženo jako logrollingový rozsah

⁵⁷ KEENEY 1993

Nechť i je téma ve kterém chce strana A dosáhnout zvýšení a j téma kde preferuje spíše snížení. Zájmy strany B jsou přesně zrcadlově obráceny. W_i a W_j jsou váhy důležitosti pro stranu A, Z_i a Z_j pak pro stranu B. S_{1i}/S_{1j} a S_{2j}/S_{2i} jsou směnné sazby jednotlivých stran. Logrollingový rozsah pak bude následující:

$$W_j/W_i < S_{1i}/S_{1j} < Z_i/Z_j \quad \text{a současně} \quad Z_i/Z_j < S_{2j}/S_{2i} < W_i/W_j$$

Obrázek 1 Schéma procesu 2-issue logrollingu

Zdroj:⁵⁸ upraveno autorem DP

Jak již bylo řečeno logrolling může nastat pokud existuje logrollingový rozsah, tedy jinak řečeno, pokud zisk z přijetí našeho návrhu bude vyšší, než je ztráta z přijetí návrhu druhé strany. Tento model opět předpokládá konkrétní hodnoty užitku u jednotlivých návrhů.

⁵⁸ TAJIMA, FRASER 2001

2.1.5 Více-tématový logrolling⁵⁹

Tento model představuje rozšíření předchozího, kde zvyšuje počet potenciálních účastníků stejně tak jako počet jejich návrhů. Jedná se tedy o model, který má k realitě nejbližší a jde aplikovat i na skutečně případy logrollingu zaznamenaného v městě Plumlově, které jsou popsány v praktické části této práce.

V předchozí situaci, kde počet témat byl 2, rozšíříme na m , kde $m > 2$. Do logrollingového procesu je zapojeno $2 \leq k \leq m$ témat a probíhá opakovaně vyjednávací proces, dokud nejsou všechny potenciální logrollingové příležitosti vyčerpány. Tato procedura bývá nazývána jako sekvenční logrolling. V literatuře⁶⁰ týkající se vyjednávání je výraz „sekvenční“ rezervován pro popis vyjednávací procedury, která se zabývá více než jednou záležitostmi současně. Pokud je o všech tématech jednáno současně, užívá se výraz simultánní.

Výhodou sekvenčního logrollingu je jeho nastavení možností a pořadí pro více úrovně vyjednávání. Nevýhodou potenciální paretoovská neefektivnost a absence vzájemného prospěchu, jakožto hlavní pobídky k logrollingovému procesu. Hlavní nevýhodou simultánního logrollingu je jeho procedurální komplexnost, která může zúčastněným stranám zabránit jednat efektivně.⁶¹

Procedura sekvenčního logrollingu sestává ze tří hlavních částí:

- 1) výběrového procesu – stanoví, které dvě témata budou projednávána
- 2) „2-issue“ logrollingu – proces viz. diagram 1
- 3) aktualizace startovního bodu – vychází z principu:
nová hodnota = startovní hodnota + nastalá změna

⁵⁹ Tzv. m-issue logrolling

⁶⁰ YASUSHI 1991

⁶¹ THOMPSON 1998

Vyjednávání, potažmo logrolling, je velmi dynamický proces a jeho zjednodušení na teoretické úrovni je bohužel nevyhnutelné, pro lepší pochopení a vysvětlení. Navíc m-issue logrollingové model má soubor podmínek, které ovšem v realitě mohou být stěží všechny současně dodrženy.

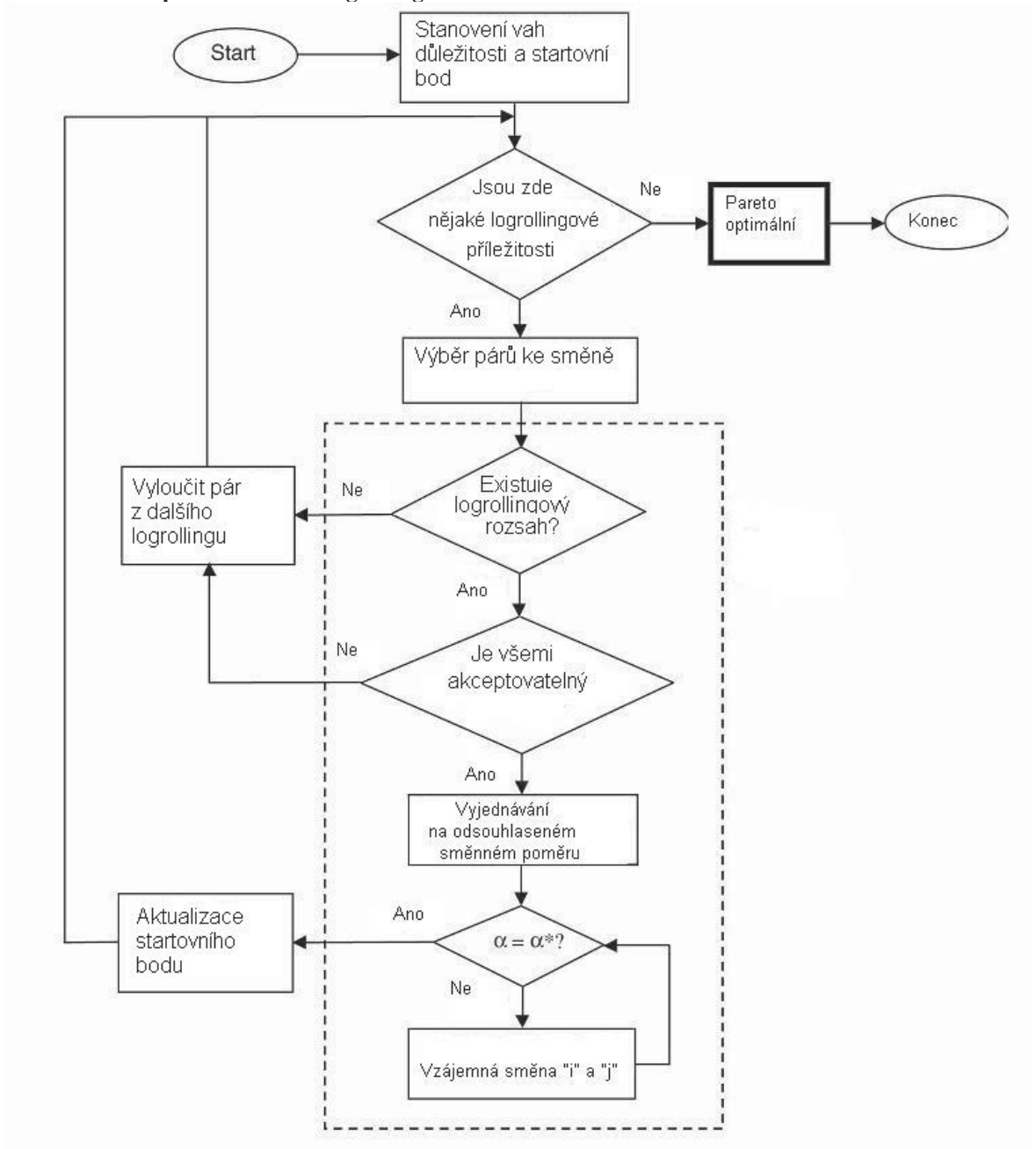
- 1) lineární preference
- 2) dostupnost informací
- 3) subjektivita

Logrolling založený na lineárních preferencích produkuje zřetelně charakteristické výsledky. Jelikož lineární preference předpokládají konstantní směnný poměr, výměna pokračuje do doby, kdy je dosažena maximální, případně minimální hodnota v příslušném tématu. Důsledkem je často výsledek typu „všechno nebo nic“.

Dostupnost informací je druhým předpokladem používaným v tomto modelu. Informacemi jsou zde myšleny především preference jednotlivých stran a jejich váhy důležitosti, přiřazované jednotlivým kritériím. V reálném světě opět nemůžeme očekávat takovou dokonalou znalost informací o druhé straně, a to jednak z psychologických důvodů jako je nedůvěra, soutěživost a také z toho, že získání takového množství informací, i kdyby to bylo možné, by bylo velmi nákladné.

Poslední z výše uvedených podmínek je subjektivita. Stanovení dohodnutého směnného poměru je značně individuální proces. V sekvenčním logrollingu mají zúčastněné strany jistou svobodu si vybrat, kdy a které záležitosti budou projednávány. Otázkou zde zůstává, v jakém pořadí půjdou jednotlivé páry do jednání. Způsob, jakým se tomu děje poměrně často, je ve skutečnosti prostý, pořadí je voleno podle priorit jednotlivých témat.

Obrázek 2 Schéma procesu m-issue logrollingu

Zdroj: ⁶² upraveno autorem DP

Jak je patrné, základní rozhodovací schéma je stejné jako u dvoufázového modelu, s tím rozdílem, že je zde přítomen mechanismus, který zjišťuje zda jsou zde potenciální logrollingové příležitosti a pokud jsou, pak vybere pár návrhů, které pak dále pokud splňují podmínky, tedy pokud existuje logrollingový rozsah a pokud je všemi akceptovatelný, mohou

⁶² TAJIMA, FRASER 2001

být vzájemně směněny. Jestliže tyto podmínky splněny nejsou, je pár vyloučen z logrollingu a procedura se vrací na startovní bod, kde hledá mezi zbývajícimi návrhy nový pár. Po vyčerpání všech alternativ, kdy nejsou žádné další logrollingové příležitosti procedura končí. Jak se ukáže dále v praktické části velmi podobně probíhá logrolling i ve skutečnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY:

- ARROW , Kenneth. Social Choice and Individual Values. [s.l.] : [s.n.], 1970. 138 s. ISBN 978-0300013641.
- BARON, David. Majoritarian Incentives, Pork Barrel Programs, and Procedural Control. In American Journal of Political Science, Vol. 35. [s.l.] : [s.n.], 1991. s. 57-90.
- BLACK, Duncan. On the Rationale of Group Decision-making. In The Journal of Political Economy vol. 56. [s.l.] : [s.n.], 1948. s. 22-34. Dostupný z WWW: <<http://www.jstor.org/pss/1825026>>.
- BLACK, Duncan. The Theory of Committees and Elections. Cambridge : Cambridge University Press, 1958.
- BERNHOLZ, Peter. Logrolling, arrow paradox and cyclical majorities . In the Public Choice. [s.l.] : Springer Netherlands, 1973. Dostupný z WWW: <<http://www.springerlink.com/content/q19575m273871382/>>
- BOAZ, David. Liberalismus v teorii a politice. [s.l.] : [s.n.], 2002. 464 s. ISBN 80-86572-37-4.
- BUCHANAN, James, TULLOCK, Gordon. The Calculus of Consent. [s.l.] : [s.n.], 1962. 384 s. ISBN 978-0472061006.
- BUCHANAN, James. LIMITS OF LIBERTY, THE. [s.l.] : [s.n.], 1975. 259 s. ISBN 978-0865972261.
- COLEMAN, James. "The Possibility of a Social Welfare Function," American Economic Review, vol. 56 (December, 1966), 1105-22.
- CONGLETON, Roger. The Encyclopedia of Public Choice : The Median Voter Model. [s.l.] : Kluwer Academic Press, 2002. 1000 s. Dostupný z WWW: <<http://rdc1.net/forthcoming/medianvt.pdf>>. ISBN 978-0792386070.
- CROMBEZ, Christophe. Spatial models of logrolling in the European Union. In European Journal of Political Economy, Vol. 14. [s.l.] : [s.n.], 1999. s. 707-737.
- DOWNS, Anthony. An Economic Theory of Democracy. In The American Political Science Review, Vol. 52. [s.l.] : [s.n.], 1958. s. 539-541.
- DOWNS, Anthony. In defence of majority voting. In Journal of Political Economy, vol. 69. [s.l.] : [s.n.], 1961. s. 192-199.
- DOWNS, Anthony. Inside Bureaucracy. [s.l.] : [s.n.], 1993. 292 s. ISBN 978-0881337785.
- GROFMAN, Bernard. The theory of committees and elections: the legacy of Duncan Black. Blacksburg : Center for Study of Public Choice, 1981

- GWARTNEY, James, RICHARD , Wagner. Public Choice and Constitutional Economics. [s.l.] : JAI Press, 1988. 422 s. ISBN 978-0892329359.
- KEENEY, Ralph. Decisions with Multiple Objectives: Preferences and Value Trade-Offs. [s.l.] : [s.n.], 1993. 589 s. ISBN 978-0521438834.
- KOFFORD, Kenneth. Centralized vote-trading. In Public Choice, vol. 39. [s.l.] : [s.n.], 1982. s. 245-268.
- KRAUS, Jiří, PETRÁČKOVÁ , Věra. Akademický slovník cizích slov. [s.l.] : [s.n.], 1995. 879 s. ISBN 80-200-1415-2.
- MUELLER, Denis. Perspectives on Public Choice: A Handbook. [s.l.] : [s.n.], 1997. 688 s. ISBN 978-0521556545.
- MORGENSTERN, Oscar. Theory of Games and Economic Behavior. [s.l.] : [s.n.], 1980. 648 s. ISBN 978-0691003627.
- NISKANSEN, William. Bureaucracy and Representative Government. [s.l.] : Aldine Transaction, 1971. 251 s. ISBN 978-0202309590.
- ROWLEY, Charles. Duncan Black: pioneer and discoverer of public choice. In the Journal of Public Finance and Public Choice. [s.l.] : [s.n.], 1991. Dostupný z WWW: <<http://www.springerlink.com/content/w13x315663666687>>
- SHEA, Gordon. Creative Negotiating. [s.l.] : [s.n.], 1983. 216 s. ISBN 978-0843608854.
- SIMON, Herbert. An Empirically-Based Microeconomics. [s.l.] : [s.n.], 1998. 235 s. ISBN 978-0521624121.
- SIMPSON, John. The Oxford English Dictionary. [s.l.] : [s.n.], 1989. 22000. ISBN 978-0198611868.
- STRATMANN, Thomass. The Effects of Logrolling on Congressional Voting. In The American Economic Review, Vol. 82. [s.l.] : [s.n.], 1992. s. 1162-1176.
- STEIN, Robert. Universalism and election connection. In Political Research Quarterly. Utah : University of Utah, 1994. s. 295-317. ISSN B0015119M4.
- TAJIMA, May, FRASER, NIALL. Logrolling Procedure for Multi-Issue Negotiation. Group Decision and Negotiation [online]. 2001, no. 10 [cit. 2008-06-14], s. 217-235. Dostupný z WWW: <<http://www.springerlink.com/index/U84662108Q5K7623.pdf>>.
- THOMPSON, Leigh. Group Negotiation: Effects of Decision Rule, Agenda, and Aspiration. In Group Negotiation: Effects of Decision Rule, Agenda, and Aspiration. [s.l.] : [s.n.], 1988. s. 86-95. Dostupný z WWW: <[http://links.jstor.org/sici?sici=0004-5608\(199112\)81%3A4%3C581%3AAFFCSO%3E2.0.CO%3B2-9](http://links.jstor.org/sici?sici=0004-5608(199112)81%3A4%3C581%3AAFFCSO%3E2.0.CO%3B2-9)>.
- TULLOCK, Gordon. Problems of Majority Voting. In Journal of political economy vol. 67. [s.l.] : [s.n.], 1959. s. 571-579.
- TULLOCK, Gordon. Why so much stability. In Public Choice, vol. 37. [s.l.] : [s.n.], 1961. s. 189-202.

TULLOCK, Gordon. A Simple Algebraic Logrolling Model. In The American Economic Review. [s.l.] : [s.n.], 1970. s. 419-426.

TULLOCK, Gordon. A measures of importance of cyclical majorities. In Economic Journal 75. [s.l.] : [s.n.], 1975. s. 853-875.

WATT, Ian. Myths of Modern Individualism. [s.l.] : [s.n.], 1997. 306 s. ISBN 978-0521585644.

YASUSHI, Asami. On sequential negotiation procedures : Optimal negotiation orders and land prices. In Regional Science and Urban Economics. [s.l.] : [s.n.], 1991. s. 537-556. Dostupný z WWW: <<http://www.sciencedirect.com/science/article/B6V89-45DMR4F-2N/2/8c182dc7c186114bdfd2bbf7cbdd31e9>>.